

Informaatioeheys Suomessa: tutkimuskatsaus

20.4.2026

Kirjoittajat: Minna Horowitz (DECA/Helsingin yliopisto), Katja Lehtisaari (DECA/Tampereen yliopisto), Reeta Pöyhtäri (DECA/Tampereen yliopisto) ja Sauli Therman (Faktabaari)

Sisällys

Informaatioeheys Suomessa: tutkimuskatsaus.....	1
Tiivistelmä	2
1. Johdanto: informaatioeheys kantavana käsitteenä	3
2. Informaatioympäristö, mediarakenteet ja demokraattinen mediahyvinvointivaltio	5
3. Journalismi ja medialuottamus Suomessa	8
4. Teknologiajättien ja datan vaikutus mediaan	11
5. Tekoälyn vaikutus kotimaiseen mediakenttään	13
6. Viestinnän sääntely Suomessa	14
7. Informaatiohäiriöt ja ratkaisukeinot Suomessa	16
8. Johtopäätöksiä: kehityskulkuja ja tuoreita tutkimussuuntauksia	19
Kansainvälinen katsaus ja Suomi.....	19
Tutkimus tukemassa informaatioeheyttä	20
Lähteet.....	23
Liite.....	24

Tiivistelmä

Tutkimuskatsaus kokoaa yhteen suomalaisen viestinnän- ja mediatutkimuksen keskeisiä havaintoja vuosilta 2015–2025. Havaintoja tarkastellaan kuuden toisiinsa kytkeytyvän teeman kautta: informaatioympäristö ja demokratia, journalismi ja medialuottamus, teknologiajättien ja datan vaikutus mediaan, tekoälyn vaikutukset, viestinnän sääntely sekä informaatiohäiriöt ja niiden ratkaisukeinot. Raportin kantavana käsitteenä on *informaatioeheys* (esim. YK 2024) eli media- ja viestintäympäristö, joka turvaa yksilön valinnanmahdollisuudet, vapauden ja yksityisyyden sekä mahdollistaa tietoon perustuvat ja itsenäiset päätökset. Eheyteen vaikuttavat niin yhteiskunnallinen ja medialuottamus sekä ihmisten kompetenssit, kansallinen media ja globaalit viestintäteknologiaorganisaatiot. Eheyttä tukevat tutkimuksen tuottamat tilannekuvat.

Suomen informaatioeheys näyttäytyy kansainvälisesti vertailtuna vahvana: kansalaiset luottavat mediaan suhteellisen korkealla tasolla, maan mediakenttä on monipuolinen ja vieraan vallan vaikuttamisyrietykset ovat toistaiseksi pääosin epäonnistuneet vahvan mediakasvatusperinteen ja korkean yhteiskunnallisen luottamuksen ansiosta. Samalla katsaus Suomea koskevaan median ja viestinnän tutkimukseen tunnistaa merkittäviä murrospaineita. Digitalisoituminen ja globaalien alustojen algoritmit kiihdyttävät polarisaatiota ja informaatiohäiriöiden leviämistä, uutisten välttely ja medialuottamuksen eriarvoistuminen eri väestöryhmissä yleistyvät, median omistus keskittyy ja generatiivinen tekoäly tuo uusia eettisiä ja tiedollisia haasteita sekä journalismille että kansalaisille. Katsauksen perusteella voidaan esittää, että informaatioeheyden vahvistaminen edellyttää jatkossa monipuolista tutkimusta tiedollisista oikeuksista, algoritmien vaikutuksista tasa-arvoon, digitaalisesta suvereniteetistä sekä eri väestöryhmien eriytyneistä mediakäytännöistä ja luottamusprofiileista.

1. Johdanto: informaatioeheys kantavana käsitteenä

Tässä DECA-tutkimuskonsortion ja Faktabaarin laatimassa raportissa tiivistetään kotimaista viestinnän- ja mediatutkimusta 11 vuoden ajalta (2015–2025), tavoitteena selvittää media-alan muutosten syitä ja seurauksia sekä tekoälyn ja datan hyödyntämistä ja hallintaa kansalliseen mediakenttään ja -tutkimukseen keskittyen. Raporttiin on koostettu havaintoja yhteensä noin 500 tutkimusartikkelista, kirjasta, kirjaluvusta ja tutkimusraportista sekä muista akateemisista julkaisuista (lektiöt, kommentit jurnaaleissa). Koska lähteitä on runsaasti ja raportilla halutaan palvella monia eri sidosryhmiä, havainnot kiteytetään ilman suoria lähdeviitteitä. Tarkempi kuvaus aineistosta sekä linkki tarkasteltuihin tutkimuksiin ovat liitteenä.

Taustalla ovat tuore globaali tutkimus, jossa on haluttu ymmärtää informaatiohäiriöiden taustaa, miten ne vaikuttavat demokratian toteutumiseen ja mitä voimme tehdä ympäristöjen kestävyiden ja yhteiskunnallisen turvallisuuden vahvistamiseksi (Mansell ym. 2025) sekä kotimainen kokoomateos suomalaisen mediakentän haasteista alustojen ajassa (Sirkkunen, Neuvonen ym. 2024). Raportin ensimmäisiä tuloksia on kirjattu katsaukseksi Sitran, sisäministeriön ja Helsingin yliopiston Yhteiskunnallisen turvallisuuden tulevaisuusfoorumiin (ks.

Sitra 2025). Lisäksi Faktabaari työstää niistä päivitettävää tietokantaa, FAKTA-lähdettä (tulossa syksyllä 2026: <https://faktalähde.fi>).

Edellä mainittu kansainvälinen tutkimus vetää yhteen yli 3000 artikkelin, kirjan ja raportin tuloksia siitä, miten nk. *informaatioeheys* (myös: informaatiointegriteetti) toteutuu globaalisti. Taustalla on huoli valheellisen viestinnän ja muiden vahingollisten mediakentän ilmiöiden vaikutuksista demokratialle. Niin Yhdistyneet kansakunnat (YK 2024) kuin Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (esim. OECD 2024) ovat ottaneet käyttöön informaatioeheyden käsitteen, ja se mainitaan myös Euroopan unionin Demokratiakilvessä (EU 2025), kokonaisvaltiossa politiikkasuunnitelmassa disinformaation torjumiseksi.

YK:n (2024) määritelmän mukaan informaatioeheys kuvaa media- ja viestintäympäristöä, joka turvaa yksilön valinnanmahdollisuudet, vapauden, yksityisyyden ja turvallisuuden ja jossa ihmiset voivat ilmaista itseään vapaasti sekä tehdä tietoon perustuvia ja itsenäisiä päätöksiä. Tällainen ympäristö on monen tekijän summa: sen perustana ovat yhteiskunnallinen luottamus, vapaa ja monipuolinen kansallinen media sekä yksilöiden media- ja informaatiolukutaidot. Lisäksi tarvitaan sekä viestintäpolitiikkaa että sellaisia yritysmaailman taloudellisia toimintamalleja, jotka edistävät ihmisoikeuksia informaatiohäiriöiden sijaan. Tätä kaikkea tukemaan kaivataan digialustojen ja muiden informaatiotoimijoiden toiminnan läpinäkyvyyttä sekä niitä tarkastelevaa tutkimusta.

Kansallisen media- ja viestinnän kentän näkökulmasta informaatioeheys tarkoittaa tässä raportissa sellaista kestävästä media- ja viestintäympäristöstä, joka ruokkii luottamusta ja sitä kautta informaatioympäristön toimivuutta ja kriisinkestävyyttä. Informaatioeheyden käsitteen määritelmässä korostetaan myös sitä, että informaatioympäristön tulee tukea sananvapautta ja muita ihmisoikeuksia. Seuraavassa arvioidaan suomalaisen informaatioympäristön eheyttä globaalin raportin tapaan seuraavien, toisiaan risteävien teemojen kautta:

- Informaatioympäristö ja demokratia
- Journalismi ja medialuottamus
- Teknologiajättien ja datan vaikutus mediaan
- Tekoälyn vaikutukset mediaan

- Viestinnän sääntely
- Informaatiohäiriöt ja ratkaisukeinot

Teemoissa on useita yhtymäkohtia, mutta luokittelukriteeriksi on valittu päänsäkökulma aiheeseen. Tekstien lukumäärät eivät myöskään jakaudu tasaisesti: journalismia käsitteli suurin osa eli noin 30 % teksteistä. Informaatiohäiriöitä ja niiden ratkaisuja käsitteli jopa neljännes, mikä heijastaa raportin perustaa ja näkökulmaa. Viestinnän kentän rakenteelliset kysymykset ja demokratia ovat pääteema alle viidenneksessä teksteistä ja noin kuudennes käsittelee alustoja ja dataistumista. Sääntelyä tarkastelee vain seitsemisen prosenttia ja tekoälyä kolmisen prosenttia teksteistä. Tekoälynäkökulman vähyyttä selittää sillä, että vaikka aiheita on viime vuosina tutkittu runsaasti, tutkimuksia julkaistaan viiveellä. DECA-projektin tavoitteena onkin jatkossa päivittää raporttia vuosien 2026 ja 2027 osalta.

2. Informaatioympäristö, mediarakenteet ja demokraattinen mediahyvinvointivaltio

Mediahyvinvointivaltio – onko sitä? Yhteiskunnallisessa viestinnätutkimuksessa käsitellään pääsääntöisesti media- ja viestinnän rakenteiden, tuotannon, sisältöjen ja kuluttamisen suhdetta demokratian toteutumiseen, teemasta tai metodeista riippumatta. Johtava ajatus viime vuosikymmenen ajan on ollut mediahyvinvointivaltion käsite, joka leimaa korkean luottamuksen, vapaan median ja toimivan demokratian Pohjoismaita. Mediahyvinvointivaltion ideaalissa tietoinstituutiot mielletään julkisiksi hyödykkeiksi ja ne luovat kaikille yhteisen tilan tiedon saannille ja näkemysten vaihdolle. Ideaaliin kuuluu journalismin riippumattomuus. Viestintä- ja kulttuuripolitiikka pyrkii turvaamaan paitsi luotettavan tiedon tuotantoa myös kansallisen median moniarvoisuutta sekä konsensushakuisia ratkaisuja eri sidosryhmien välillä. Viime vuosina on tutkittu erityisesti sitä, toteutuuko mediahyvinvointivaltio enää tänä päivänä ja mitä se merkitsee myöhäisvaiheen digitalisaatiossa.

Informaatioympäristön monipuolistuminen ja monimutkaistuminen.

Kymmenen viime vuoden aikana tutkimus on alkanut painottaa informaatioympäristön monimutkaisuutta, sen eheyden merkitystä ja mediahyvinvointivaltion ideaalia uhkaavia tekijöitä. Samalla on tarkasteltu keinoja, joilla pyritään kasvattamaan resilienssiä erilaisia uhkia vastaan. Katsaus suomalaiseen

informaatioympäristöön rakenteiden näkökulmasta havainnollistaa yllätyksettömästi, että haasteet ovat kasvaneet digitalisoitumisen ja alustoitumisen myötä.

Alustoituminen ja tunteistuminen. Digitalisoituminen on moninkertaistanut yllä mainitut kehityskulut. Globaalien alustojen algoritmit painottavat tunteita herättäviä, kärjistäviä tai muuten polarisoivia sisältöjä. Viimeisimpien vuosien tutkimuksissa painottuu näiden ja muiden lieveilmiöiden tarkastelu verkkokeskusteluissa ja eri verkkoalustoilla. Verkkoalustojen ominaisuuksia hyödynnetään yhä taitavammin ja tarkoitushakuisesti paitsi näkyvyyden saamiseen erilaisessa kampanjoinnissa ja vaikuttamisessa, myös etenkin vahingollisten sisältöjen levittämiseen.

Digisukupolvet. Digikehityksen kiihtyessä tutkimuksessa on tarkasteltu enenevästi "vanhojen" ja "uusien" medioiden käyttöä ja käyttötarkoituksia yleensä sekä eri ikäryhmien ja "sukupolvien" suhdetta informaatioympäristöön. Nykyisillä tutkimusasetelmilla on saatu yhä tarkempaa tietoa erilaisten käyttäjäryhmien toimintatavoista ja käyttötarpeista verkkoalustoilla. Samalla ne osoittavat, miten alustojen jatkuvasti muuttuvat käyttöominaisuudet ohjaavat käyttäytymistä.

Poliittisten ja muiden liikkeiden vaikutukset mediahyvinvointivaltioon. Erityisesti oikeistopopulismi on raaistanut poliittista keskustelukulttuuria ja ottanut haltuun sosiaalisen median. Tämä näkyy mediatutkimuksessa kasvaneena aiheiden kirjona: viime vuosina perinteisen poliittisen keskustelun ja poliittisten toimijoiden rinnalla tarkastellaan yhä enemmän erilaisia "vaihtoehtoisia" poliittisia toimijoita, ääriliikkeitä ja niiden edustamia näkemyksiä ja vaikutusta julkiseen keskusteluun. Tutkimuksissa on havaittu, että vaikka keskustelu näiden näkökulmien myötä monipuolistuisi, ne voivat polarisoida keskustelua ja myös tietoisesti murentaa pohjaa yhteiseltä toiminta- ja luottamuskulttuurilta.

Keskittymisen haasteet. Tutkimuksessa on viime vuosina käsitelty enenevässä määrin mediaomistuksen keskittymisen tuomia haasteita, kuten mahdollisia vaikutuksia median moniäänisyyteen, vaikka samalla tunnistetaan myös omistusmuutosten mahdollistama paikallislehtikentän laajuus.

Julkisen palvelun paine. Keskusteluun liittyy myös julkisen palvelun median muospaineet, joita tuottavat niin kaupalliset kilpailijat kuin monet oikeistopolitiikat. Vaikka yleisradioyhtiöt ovat perinteisesti tukeneet mediahyvinvointivaltion toteutumista, Suomessa Ylen roolia pyritään nykyisin kaventamaan.

Kaupallisuuden rajattu kritiikki. Yleisöt tunnistavat kotimaisen median kaupalliset tavoitteet ja suhtautuvat niihin kriittisesti. Esimerkiksi Yleisradiota arvostetaan yhteiskunnan instituutiona ja siihen luotetaan eritoten kriiseissä – siitä huolimatta, seurataanko Ylen sisältöjä. Kuitenkaan globaalien alustojen kaupallisia tavoitteita ei tunnisteta yhtä selkeästi.

Monipuolisuutta moninaisille yleisöille. Yleisöt toivovat enemmän monipuolisuutta mediasisältöihin. Tämä korostuu erityisesti nuorten keskuudessa sekä tutkimuksista koronauutisoinnista. Digitaalinen mediahyvinvointivaltio ei palvele kaikkia, esimerkiksi kaikkia kieli- tai ikäryhmiä, ja digitaalista epätasa-arvoa onkin kutsuttu ”pohjoismaiseksi paradoksiksi”. Tutkimuksissa on tarkasteltu, missä määrin erilaiset vähemmistöryhmät pääsevät omaehtoisesti esiin tai tuottavat omia sisältöjään esimerkiksi sosiaalisen median kanavissa tai aktivismin kautta, mikäli perinteiset uutismediat eivät heitä kaikilta osin huomioi. Näillä omaehtoisesti tuotetuilla sisällöillä onkin suuri merkitys ryhmien identiteetin ja myös tiedonsaannin kannalta.

Uudet äänet digitaalisessa informaatioympäristössä. Aikavälillä 2015-2025 mediavälitteisen ja erityisesti sosiaalisen median mahdollistamat uudet äänet ja varsinkin aktivismi ovat nousseet tutkimusaiheiksi, teemoina esimerkiksi alkupe- räiskansat, naiset/feministiset toimijat, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen ja maahanmuuttajien aktivismi sekä ilmastoaktivismi. Erityisesti jakson loppupuolella vaikuttajien rooli informaatioympäristössä ja demokratiassa oli tutkimuksen kohteena. Vaikuttajaviestinnällä on jopa demokratian kannalta kasvava merkitys, mikäli esimerkiksi poliittiset toimijat tai yritykset hyödyntävät heitä äänitorvinaan tai jos he itse ovat poliittisesti aktiivisia.

Tutkimuksen ajantasaisuus. Suomalainen informaatioympäristö on muuttunut valtavasti ajanjaksolla 2015–2025. Ylläkuvatut havainnot ovat vain yleisiä nostoja siitä, mitä media- ja viestinnätutkimus on tarkastellut tähän murrokseen liittyen. On kuitenkin havaittavissa, että tieteenala tarttuu nopeasti yhteiskunnan uusiin ilmiöihin ja ongelmiin. Tämän teeman yhteydessä nousevat selvästi esille varsinkin maahanmuuttokysymysten ja rasismien sekä populismin käsittely kauden alkuvaiheilla, ja myöhemmin teema laajenee verkon vihapuheen sekä disinformaation vaikutuksiin suomalaiseen demokraattiseen keskusteluun. Myös median keskittymisen kiihtyminen kirvoittaa tutkimusta jakson loppupuolella.

3. Journalismi ja medialuottamus Suomessa

Globaalit digitaaliset alustat ovat yhdessä suomalaisen uutismedian kanssa tuottaneet uudenlaisen hybridin mediajärjestelmän ja viestintäympäristön, jossa journalistit eivät enää yksin toimi julkisuuden portinvartijoina. Journalismin on uudessa mediaympäristössä löydettävä keinot, joilla se vakuuttaa yleisönsä kilpailevien sisällöntuottajien ja valheellisten sisältöjen haasteista huolimatta. Viimeisen vuosikymmenen aikana tutkimuksessa on tarkasteltu monipuolisesti globaalin ja kotimaisen hybridin mediajärjestelmän kykyä kiihdyttää ja polarisoida julkista keskustelua ja houkutella mukaan uusia osallistujia. Samalla se voi häivyttää olennaisen ja epäolennaisen sekä uutistiedon ja muualla tuotetun tiedon eroja. Uutismedian olisi omassa toiminnassaan vastattava kaikkiin näihin kehityskulkuihin.

Journalismin rooli kaventuu ja teknistyy. Niin Suomessa kuin muualla maailmassa ympäröivää yhteiskuntaa koskevan informaation luonne ja merkitys on kaventunut. Journalismista ja tiedosta ylipäänsä on tullut yhtäältä nopeakierroista kulutustavaraa mainosvetoisille mediamarkkinoille, toisaalta kriiseistä selviytymiseen tarvittavaa päiväkohtaista, nopeasti omaksuttavaa pintatietoa.

Tiedollinen runsaus kasvaa. Toimittajahaastattelut ja muu tutkimus paljastavat näkemyksen informaatioympäristön "tiedollisesta hälystä": tietoa ja tuottajia on runsaasti, mutta ihmisten on yhä vaikeampi erottaa eri toimijoita toisistaan. Brändinrakennus, vaikuttajaviestintä, yritysviestintä, sisältömarkkinointi ja viranomaisten journalismia muistuttavat julkaisut hämärtävät rajaa journalismin ja muun viestinnän välillä, mikä vaikeuttaa sen ymmärtämistä, kuka sisältöä tuottaa ja millä tarkoituksella.

Uutismedian yhdenmukaisuus. Suomalaiset uutismediat edustavat varsin yhdenmukaista maailmankuvaa. Tämän vuoksi uutismedia kokonaisuudessaan sijoittuu vastakkaiseen positioon sille (ideologiseksi) vaihtoehdoksi asettuvan nk. vastamedian kanssa. Tutkimus heijastelee vahvasti kunkin hetken näkyvimpiä ja kiistanalaisimpia uutiskeskusteluita, esimerkiksi erilaisia kriisitilanteita ja niihin kytkeytyviä journalismin tai hybridimedialla käsitteilytapoja. Tällaisia kriisejä ovat olleet mm. vuosien 2015–16 maahantulijoiden vastaanotto, Covid-pandemia ja Ukrainan sota, joita suomalainen uutismedia on käsitellyt kattavasti.

Journalismin legitimiteettiä kiistetään. Kansainvälinen ja kotimainen poliittinen keskustelu, varsinkin populistinen retoriikka on yhä useammin kyseenalaistanut journalismin toden- ja oikeudenmukaisuutta ja legitimiteettiä. Tutkimuksessa kasvavana kiinnostuksen kohteena on näkynyt toimittajien kokema häirintä ja muut vaikutuspyrkimykset, jotka ovat Suomessakin näkyvä ilmiö ja voivat pahimmillaan heikentää vapaata tiedonvälitystä. Suomalaisiin journalisteihin kohdistetaan erityisesti sanallista häirintää ja painostusta, erityisesti verkossa ja sosiaalisessa mediassa. Fyysinen ja oikeustoimilla uhkailu ovat harvinaisempia ilmiöitä.

Teknologian paine. Uutismediaan kohdistuu paineita toiminnan tehostamiseen ja uusien teknologioiden omaksumiseen. Journalistit epäilevät niiden nakertavan journalismin riippumattomuutta ja lisäävän algoritmien ja teknologiayritysten valtaa.

Journalistien muuttuvat arvot. Tutkimuksessa on selvitetty toimittajien muuttuvia arvoja ja rooleja uudessa toimintaympäristössä sekä uusia käytäntöjä, joita toimittajien on omaksuttava ympäröivän yhteiskunnan ja teknologian muutoksen myötä. Toimittajien perusarvot kuten autonomisuus ja eettisyys näyttävät tutkimuksen mukaan pitävän pintansa, mutta uusien toimittajasukupolvien myötä myös uudenlaiset arvot, kuten sosiaalinen vastuunkanto tai journalismin kantaaottavuus, kasvattavat merkitystään.

Kentän sitoutuminen etiikkaan. Myös mediapäätäjät ja etujärjestöt ovat edelleen sitoutuneita journalistisiin periaatteisiin ja etiikkaan, nähden ne tärkeimpinä medialuottamuksen osatekijöinä. Journalistin ohjetta noudatetaan suomalaisella mediakentällä laajasti ja ohje uudistettiin vuonna 2024 vastaamaan paremmin uutismedian nykyisiä tarpeita.

Journalismin kulutus on murroksessa. Ihmiset seuraavat uutisia, vaikka eivät luottaisi niihin, mutta säännöllinen uutisten seuraaminen on kokonaisuutena laskussa. Myös uutisten välttely yleistyy. Tämä tekee julkisen keskustelun tilaan liittyvien seurausten tulkinnasta entistä monimutkaisempaa.

Luottamuksen horjuminen. Suomalaisten luottamus valtavirtamediaan on kansainvälisesti yhä korkealla, mutta merkit muutoksesta ovat selvät. Vaikka enemmistö kuuluu luottaviin uutiskuluttajiin, huolta herättävät disinformaatio, informaatiotulva ja vieraan vallan vaikutusyritykset.

Luottamusprofiilit eriytyvät. Suomalaisista journalismin kuluttajista voidaan löytää neljä eri ryhmää: kaikkeen viestintään luottavat; laatujournalismiin keskittyvät valikoivat; neutraalit, jotka eivät ole erityisen kriittisiä mitään mediaa kohtaan; sekä valtavirtamedioita epäilevät.

Luottamuksen demografiaa. Luottamuksen kokemus näyttää perustuvan myös demografisiin tekijöihin: erityisesti miehillä, matalammin koulutetuilla, työttömillä ja perussuomalaisten kannattajilla luottamus valtavirtamediaan on laskussa. Samoin eri kieliryhmissä luottamus mediaan vaihtelee. Esimerkiksi venäjänkielisten keskuudessa uutislähteet ja luottamus mediaan vaihtelevat suuresti. Samoin maahanmuuttajaryhmät luottavat ja arvostavat suomalaista mediaa erityisesti ensimmäisten vuosien aikana, mutta sitten luottamus hiipuu, eikä suomalaista uutismediaa välttämättä edes seurata.

Uutisten välttely lisääntyy. Informaatioähky ja uutisten välttely koskettavat kaikkia ikäryhmiä, ja heikentyvä kokemus omista mediataidoista voi rapauttaa luottamusta myös yhteiskunnan instituutioihin.

Nuorten uudet uutislähteet. Varsinkin nuorten suhde mediaan kuvastaa muutosta: he saavat uutisensa enenevästi sosiaalisesta mediasta, TikTok tällä hetkellä suosituimpana lähteenä, vaikka eivät siihen juuri luota. Sosiaalinen identiteetti, kaveripiirit ja vaikuttajat muovaavat heidän käsityksiään enemmän kuin perinteinen journalismi, jota he pitävät yksipuolisena ja markkinaehtoisena.

Luottamustutkimuksen kasvava tarve. Tutkimus on alkanut painottaa media-luottamuksen kokemuksen monimuotoisuutta sekä epäluottamuksen tai skeptisen asenteen moninaisia syitä. Tällaista tutkimusta tarvitaan paitsi kotimaisen uutismedian tukemiseksi, myös media-, uutis- ja yleisesti digitaalisen informaatiolukutaidon tukemiseksi.

Uutismedian on vastattava moninaistuviin tarpeisiin. Kasvavan monimuotoisuuden vaatimus on herättänyt tutkimuskiinnostusta journalismin kykyyn vastata yleisön erilaisiin tarpeisiin uusilla journalismin muodoilla, kuten lapsille suunnatuilla, selkokielisillä tai esimerkiksi dialogisuutta korostavilla sisällöillä, käänsäpureilla tai uutisten pelillisillä elementeillä. Uutismedialla näyttää olevan haikkuutta kehittää tuotteitaan, jotta se voisi paremmin palvella erilaisia yleisöjä. Haasteeksi muodostuvat monessa tapauksessa käytettävissä olevat resurssit.

Journalismin ja uutismedian roolia osana informaatioympäristöä on tarkasteltu tutkimuksessa monipuolisesti niin sisällöllisesti kuin epistemologisten kysymysten näkökulmasta. Yhtäältä kiinnostuksen kohteena on itse journalismi ja sen tekijät, toisaalta journalismin yleisöt ja heidän tarpeensa ja luottamuksensa. Yhä moninaistuvassa maailmassa tarvitaan yhä uutta tutkimusta niin journalismin yhteiskunnallisesta asemasta muutoksen keskellä kuin yhä uudistuvien yleisöjen tarpeista. Myös uutismedian itsensä on jatkettava omien sisältöjensä ja käytäntöjensä kriittistä tarkastelua.

4. Teknologiajättien ja datan vaikutus mediaan

Suomen digitaalisen viestintäjärjestelmän kehitykseen ovat vaikuttaneet vahvat markkinatoimijat ja poliittiset valinnat digitalisaation kehityksestä. Voimakkaimmin sisältöjä ja kulutusta ovat kuitenkin viimeisen vuosikymmenen aikana muokanneet globaalit alustat ja sovellukset, jotka ovat tuottaneet uutismedialle uudenlaisen toimintaympäristön sekä mullistaneet kilpailun mainostuloista. Digitalisaation myötä media- ja alustapoliittisen sääntelyvallan osittainen siirtyminen kotimaan sijaan EU:lle haastaa pohjoismaisen ideaalin.

Alustat ovat haastaneet julkisen palvelun mediat pohtimaan omaa identiteettiään. Yle ja suuret kaupalliset uutismediat tarvitsevat alustoja saavuttaakseen erilaisia yleisöjä, mutta alustojen hyödyntäminen tuottaa samalla sisältöjä ja dataa kaupallisille monikansallisille toimijoille ilman korvausta. Mediat toimijat eivät haluakaan luovuttaa kaikkea dataansa ja sitä myöten valtaa teknologiajäteille, vaan kehittävät omia työkaluja ja algoritmeja.

Kotimaisten toimijoiden markkinat kiristyvät ja digitalisaatio etenee eritasoilla. Esimerkiksi uutisautomaation ja yleisöanalytiikan avulla uutismediassa on haettu myös säästöjä ja työn tehostamista. Digitalisaation etenemistä mediassa on tutkittu niin valtakunnallisesti kuin maakunnallisesti ja paikallisesti.

Suomessa ei ole suoria lehdistötukia. Suomessa ei enää ole lehdistötuen kaltaisia ratkaisuja journalismin tukemiseksi. Välillisiä tukia esimerkiksi jakelukustannusten kattamiseen on, mutta niiden riittävydestä kiistellään, kun etenkin painetun median kustannukset kasvavat. Samalla kiistellään kattavampien lehdistötukien tarpeellisuudesta.

Suomalainen uutismedia omaksuu uutta teknologiaa nopeasti. Tutkimuksen kautta näkyy suomalaisen uutismedian kyky omaksua uutta teknologiaa. Katsauksen alkuvuosina tutkittiin esimerkiksi data-, VR- ja immersiiivistä journalismia. Sittemmin on tarkasteltu esimerkiksi uutisautomaatiota, uutisbotteja ja häilytyksiä sekä uutisten personointia ja algoritmeja. Viimeisimpänä tutkimuskohteenä ovat olleet tekoälyyn liittyvät kysymykset.

Uutismedia on omaksunut myös sosiaalisen median alustat osaksi toimintaansa. Vaikka uutismedia yhtäältä pyrkii vastustamaan suurten alustojen valtaa, niitä myös hyödynnetään. Tutkimuksessa on kiinnostanut esimerkiksi journalistien sosiaalisen median käyttö, uutiskeskustelut uutismedian omilla sivuilla sekä sosiaalisen median kanavissa, uutisten jakaminen sosiaalisessa mediassa sekä mahdollisuudet tuottaa uutisisältöä suoraan alustoille, jotta tavoitetaisiin erityisesti nuoret yleisöt. Sosiaalisesta mediasta on muodostunut uutismedialle niiden perinteistä toimintaa täydentävä toimintaympäristö.

Sosiaalisen median hyödyntämiseen liittyen on tarkasteltu myös erilaisia ongelmakohtia: kuinka hallita keskusteluja uutismedian kanavissa, millaisia eettisiä pelisääntöjä liittyy sosiaalisen median sisältöjen hyödyntämiseen uutisissä sekä kuinka sosiaalisen median sisällöt polarisoivat keskustelua myös uutismediassa. Huomiota on kiinnitetty myös yleisöjen medialukutaidon ja digitaalisten sekä episteemisten, tiedollisten oikeuksien kysymyksiin. Sosiaalisen median hyödyntämiseen liittyy etenkin uutismedian kohdalla myös paljon vastuuta, jota on selkiytetty myös journalistin ohjeessa ja uutismedian omissa ohjekirjoissa.

Datatalouden ja etiikan kysymykset kiinnostavat. Mitä enemmän journalisti hyödyntää digitaalista dataa, algoritmeja ja tekoälyä, sitä enemmän herää kysymyksiä toiminnan eettisyydestä ja läpinäkyvyydestä. Kuinka yleisödataa kerätään ja hyödynnetään journalismissa ja uutisbisneksessä, mitä algoritmisaatio tarkoittaa ihmisten uutistarjonnan kannalta ja miten ihmiset itse voisivat vaikuttaa tähän kaikkeen? Tutkimuksen perusteella osa yleisöstä saattaa olla dataistumisen suhteen välinpitämätöntä, osa suhtautuu siihen kriittisesti ja osa pyrkii välttämään henkilökohtaisen datan päätymistä käyttöön. Keskeinen kysymys on, millaisia eettisiä ratkaisuja uutismedia soveltaa ja kuinka läpinäkyvästi se kertoo toiminnastaan uutismedian kuluttajille. Tärkeää on sekin, kuinka hyvin uutismedian tekijät ymmärtävät käyttämiään algoritmeja ja kuinka hyvä ymmärrys yleisöllä uutismedian datakäytännöistä on.

Maailmaa mullistavat tapahtumat kuten Covid-pandemia muokkaavat uutismedian käytäntöjä. Koronapandemia kiihdytti uutismedian tarvetta omaksua uutta teknologiaa käyttöönsä, jotta se tavoittaisi yleisönsä entistäkin paremmin. Tutkimuksessa on reilun viimeisen vuosikymmenen aikana selvitetty eri uutismedian strategioita ja myös selviytymiskeinoja: mitä esimerkiksi paikallinen media voi tehdä tai tekee menestyäkseen alustajättien puristuksessa ja mitä uutismedian keskittyminen tarkoittaa mediasisältöjen näkökulmasta. Liikkumavara voi olla pieni, mutta toisaalta voimiaan yhdistämällä pienetkin voivat pärjätä.

Teknologiajättien, digitalisaation ja datan vaikutus journalismiin on ollut kokonaisvaltainen ja läpileikkaava. Suomalainen tutkimus on onnistunut tarkastelemaan teknologisen kehityksen vaikutuksia uutismediaan kattavasti sitä mukaa, kun uutta teknologiaa on omaksuttu käyttöön. Uutismedian kyky jatkaa toimintaansa muutoksista ja osittaisista resurssien niukkuudesta huolimatta on ollut vahvaa. Tekoälyn kehittymisen myötä uutismedian on kiihdytettävä tahtia, jotta se pysyy kehityksen tasalla. Samalla tarvitaan myös uudenlaista tutkimusta, joka tarkastelee aihepiiriä kriittisesti ja niin uutismedian kuin yleisöjen oikeudet ja eettiset näkökulmat huomioiden.

5. Tekoälyn vaikutus kotimaiseen mediakenttään

Generatiivisen tekoälyn käyttö on kasvanut viime vuosina merkittävästi. Tekoälyn informaatioympäristöä – myös kotimaista mediakenttää – mullistavista vaikutuksista on puhuttu jo vuosia, ja keskustelua on käyty niin teknologisista mahdollisuuksista kuin eettisistä kysymyksistä. Generatiivisen tekoälyn arkipäiväistyminen tiedonsaannissa tuo kuitenkin uusia ongelmia informaatioeheydelle.

Informaatioympäristön kestävyys tekoälyn aikakaudella. Informaatioeheyden näkökulmasta tekoäly voi tukea tiedon tuotantoa, saavutettavuutta ja sisältöjen moderointia, esimerkiksi vihapuheen seurantaa, mutta samalla se voi eriarvoistaa käyttäjiä, lisätä polarisaatiota ja vaikeuttaa tiedon luotettavuuden arviointia.

Tekoälyoikeudet? Tekoälyn riskejä ja mahdollisuuksia on Suomessa tarkasteltu vielä suhteellisen vähän kansalaisten oikeuksien ja demokratian näkökulmasta. Jo nyt on nähtävissä eriarvoisuutta pääsyssä kehittyneisiin palveluihin, samalla kun alustayritysten valta teknologioiden ja standardien määrittelijöinä uhkaa

vahvistua. Tekoälyn koulutusaineistojen vinoumat, algoritmien suosittelulogiikat, generatiivisen tekoälyn hallusinoinnit ja käyttäjäkohtaiset räätälöinnit voivat ka-ventaa näkökulmia ja vaikuttaa tiedonsaantiin. Samalla laaja datankeruu ja jär-jestelmien läpinäkymättömyys heikentävät yksityisyyden suojaa. Esimerkkejä näkökulmista yksilöiden oikeuksiin ovat yhtäältä analyysit YK:n arvoista ja teko-älystä ja toisaalta konekääntämisen tuomat haasteet.

Tekoäly journalistisessa työssä. Nykyiset automaattisen sisällön tuotannon sovellutukset niin Suomessa kuin kansainvälisesti eivät vielä ole merkittävä osa mediatoimijoiden sisällöstä. Vaikka kehitystyötä tehdään runsaasti, automatisoitu sisällöntuotanto on vielä suhteellisen rajoittunutta. Generatiivinen tekoäly on helppo työkalu, mutta tuo journalismiin uusia eettisiä ja työn organisointiin liitty-viä kysymyksiä.

Data-analytiikka ja algoritmit. Journalismissa hyödynnettävä data ja auto-maatio tulevat sekä toimitusten sisältä että niiden ulkopuolelta. Toimittajat käyt-tävät dataa ja algoritmeja tiedonhankintaan ja sisällöntuotantoon, ja datatoimi-tukset kehittävät automaatioita jakelua varten. Samalla toimitukset ovat kuiten-kin riippuvaisia ulkopuolisista algoritmisista työkaluista, datalähteistä ja sosiaali-sen median alustojen näkyvyyttä säätelevistä järjestelmistä, joiden vaikutuksia ei aina täysin huomata tai ymmärretä. Data-analytiikan ja algoritmien kasvava hyödyntäminen voi parantaa journalismin laatua, mutta riskinä on, että media al-kaa tuottaa sisältöä suurelta osin analytiikan perusteella. Tutkimusten mukaan journalistit ovat hyvin tietoisia riskeistä, mutta kilpailu yleisöistä luo painetta da-tavetoiseen journalismiin. Journalismissa datan, automaation ja algoritmien käy-tön avoimuudesta ei ole vakiintuneita käytäntöjä tai itsesääntelyllistä linjaa. Ylei-söjen osallistaminen teknologioiden avulla ja niiden käyttöä koskeviin ratkaisui-hin voisi tarjota uusia tapoja luoda luottamusta ja osallisuutta.

Tekoäly ja tutkijat. Vaikka tässä aineistossa tekoälyyn keskittyvää tutkimusta on kaiken kaikkiaan vain vähän, odotettavissa on runsaasti lisää julkaisuja tee-masta media- ja viestinnätutkimuksen piirissä. Kiinnostavaa on, että aineistoon sisältyy jo nyt pohdintaa tekoälyn roolista ja sen haasteista tutkimukselle.

6. Viestinnän sääntely Suomessa

Suomen viestintäpolitiikka on ristitulella kansallisen ja EU:n sääntelyn toteutta-misessa. Sitä on joissain tutkimuksissa arvioitu reaktiiviseksi ja siiloutuneeksi

kokonaisuudeksi, jossa digitalisoituminen ja tekoälyn yleistyminen vaikuttavat käytännössä kaikkeen median ja viestinnän (ja muiden elämänalueiden) saralla.

Median keskittyminen ja viestintäpolitiikka. Suomen viime vuosikymmenten viestintäpoliittiset ratkaisut – kuten suorien lehdistötukien poistaminen ja mobiiliverkkojen kehittäminen laajakaistan sijaan – ovat johtaneet omistuksen suurempaan keskittymiseen verrattuna muihin Pohjoismaihin. Tutkimuksissa ja selvityksissä on tarkasteltu mediatoimialan rakenteen muutoksia ja erilaisten viestintäpoliittisten ratkaisujen vaikutusta niihin. Lisäksi on ehdotettu indikaattoreita muutoksen jatkuvaa seurantaa varten. Vertailevaa tutkimusta viestintäpolitiikan ratkaisujen ja markkinavaikutusten osalta on tehty esimerkiksi Pohjoismaiden kesken.

Julkisen palvelun yleisradiotoiminnan pohdinta. Viime vuosikymmenen aikana Yleisradioon on kohdistunut useita sääntelyyn liittyviä paineita sekä varsinaisia sääntelytoimia. Tämä näkyy myös tutkimusaiheissa, joissa käsitellään esimerkiksi mediapoliittista keskustelua yleensä, alustoitumisen vaikutuksia sekä avoimuusvaateita yleisradiotoiminnalle.

EU-vetoinen sääntely. Suomea velvoittaa EU-lainsäädäntö, jossa informaatioeheyttä suojaavat erityisesti Digipalvelusäädös (2022), Medianvapausasetus (2024) ja Tekoälysäädös (2024). Informaatiointegriteettiä tukemaan on laadittu myös Demokratiakilpi-politiikkaohjelma (2025). Sen tavoitteena on eri sidosryhmien toimet yhdistäen suojata demokratiaa ja yhteiskunnan resilienssiä torjumalla disinformaatiota ja informaatiovaikuttamista, vahvistamalla vaalien, tiedotusvälineiden ja kansalaisyhteiskunnan riippumattomuutta sekä edistämällä medialukutaitoja ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Kotimaisessa tutkimuksessa EU-sääntely nousee yhä useammin tutkimuksen kohteeksi.

Pohjolan mediahyvinvointivaltio ja sääntely. EU-lainsäädäntö voi haastaa pohjoismaisen mediahyvinvointivaltion periaatteita, koska se siirtää osan sääntelyvaltaa pois kansallisesta päätöksenteosta. Toisaalta EU-politiikkaa pidetään esimerkkinä ja tarpeellisena nykytilanteessa, jossa yhdysvaltalaiset alustat karsivat itsesääntelytoimiaan. On esitetty, että Pohjoismaiden tulisi harmonisoida mediahyvinvointivaltiomallia tukevia strategioita ja toimia demokraattisen viestinnän turvaamiseksi alustojen aikakaudella, jotta ne saisivat painoarvoa myös EU:ssa.

Kansalaiset ja viestintäpolitiikka. Sääntelyteemaisista tutkimuksista suhteellisen moni keskittyy tai sivuaa kansalaisten oikeuksia nykyisessä informaatioympäristössä sekä teoriaa kehittäen että nykytilaa analysoiden. Oikeuksia on tarkasteltu mm. eri teknologioiden ja monipuolisten sisältöjen äärelle pääsyn, yksityisyyden sekä osallistumismahdollisuuksien näkökulmasta. Tutkimus osoittaa, että Suomen tilanne on kohtuullinen, muttei erinomainen. Toisaalta vain harva suomalainen on tietoinen oikeuksistaan, joita esimerkiksi DSA heille tarjoaa. Yleisöt kokevat olevansa itse vastuussa toimistaan digialustoilla. Myös alustat itse lisäävät ja painottavat tällaista ymmärrystä asiasta vastuuttamalla käyttäjiä.

Tutkijoiden näkemykset. Aineistosta käy ilmi, että suomalainen media- ja viestintäpolitiikan tutkimus ottaa usein kantaa käynnissä oleviin prosesseihin sekä tarjoaa tietoa suoraan politiikan tekoon erilaisilla raporteilla.

7. Informaatiohäiriöt ja ratkaisukeinot Suomessa

Disinformaatio, manipulointi, verkkoviha, trollaus, hybrdivaikuttaminen ja muut nk. informaatiohäiriöt näyttäytyvät monimuotoisina ilmiöinä, jotka ilmenevät niin virheellisinä, tarkoituksellisesti vääristeltyinä kuin faktapohjaisesti oikeina, mutta yksilöitä ja ryhmiä haavoittamaan tarkoitettuina haitallisina sisältöinä. Informaatiohäiriöt ymmärretään tässä katsauksessa dis- ja misinformaation sekä vihapuheen sisältävänä häiriöiden kokonaisuutena, joka saastuttaa informaatioympäristöä ja uhkaa inhimillistä kehitystä (OID 2025).

Kansainvälistä tutkimusta (Mansell ym. 2025; OID 2025) mukailten, informaatiohäiriöt ja niiden ratkaisukeinot ovat oma teemansa tässä tutkimuskatsauksessa. Kotimainen tutkimus näistä ilmiöistä on lisääntynyt huomattavasti viime vuosina, ja vaikka niille ei ole yhtenäistä käsitteistöä tai teoriaa, on selvää, että erilaiset informaatiohäiriöt ovat merkittävä uhka informaatiointegriteetille. Osa tutkimuksesta keskittyy informaatiohäiriöiden teemoihin ja muotoihin, mutta on myös pohdittu eriarvoistumisen ja kriisien vaikutusta häiriöiden syntyyn.

Disinformaatio ja medialuottamus. Digitaalinen viestintäympäristö näyttäytyy yhä polarisoituneempaan ja alttiimpaan informaatiohäiriöille. Samanaikaisesti luottamus journalismiin ja perinteiseen mediaan on heikentynyt, mikä lisää informaatioympäristön haavoittuvuutta erilaisille vaikuttamispyrkimyksille ja disinformaation leviämiseksi. Disinformaation vaikutukset ulottuvat kansalaisten

luottamukseen julkisiin viranomaisiin ja uutismediaan sekä heikentävät tutkituun tietoon perustuvaa julkista keskustelua.

Sosiaalinen media keskeisessä roolissa. Sosiaalinen media toimii tehokkaana informaatiohäiriöiden jakelukanavana, jossa virheellinen tieto leviää nopeasti ja saavuttaa laajoja yleisöjä. Lisäksi bottiverkostot ja automatisoidut tilit tehostavat väärän tiedon leviämistä, mikä tekee ilmiöstä entistä vaikeammin hallittavan. Suurin osa vihapuheesta esiintyy keskustelupalstoilla, ja algoritmit vahvistavat sen näkyvyyttä.

Vihapuhe heikentää demokratiaa ja julkista keskustelua. Tunteisiin vetoava disinformaatio, polarisaatio ja vihapuhe kaventavat keskustelun tilaa ja vaikeuttavat rakentavaa vuoropuhelua. Yksilötasolla erityisesti vähemmistöt ja julkisessa asemassa olevat henkilöt ovat alttiita verkkohäirinnälle ja vihapuheelle. Tutkimusten mukaan vihapuhe on yleistynyt viime vuosina, ja merkittävä osa poliittisista toimijoista on joutunut sen kohteeksi. Vihapuhe ei ole pelkästään spontaania toimintaa, vaan sitä käytetään myös tietoisena poliittisen vaikuttamisen välineenä, jonka tavoitteena on vaientaa yksilöitä tai näkemyksiä. Vaikutukset ovat laaja-alaisia ja voivat vähentää halua osallistua julkiseen keskusteluun ja demokraattisiin päätöksentekoprosesseihin.

Ekstremistinen sisältö riskitekijänä. Verkkoympäristössä esiintyvät ekstremistiset ja epäinhimillistävät sisällöt heikentävät keskustelukulttuuria ja voivat normalisoida väkivaltaista ajattelua sekä edistää radikalisoitumista. Erityisesti äärioikeistolainen ja maahanmuuttovastainen retoriikka on tutkimusten mukaan näkyvää suomenkielisessä verkkokeskustelussa. Lisäksi nk. *incel*- ja väkivaltafantasioihin liittyvät alakulttuurit muodostavat oman riskitekijänsä.

Yhteisöjen eriytyminen. Poliittinen ja yhteiskunnallinen polarisaatio on keskeinen informaatioympäristöä muokkaava tekijä. Ilmiönä esiin nousee tunteiden ja identiteetin korostunut merkitys vastakkainasettelussa rationaalisen argumentaation sijaan. Sosiaalinen media vahvistaa tätä kehitystä luomalla "kuplia", joissa käyttäjät altistuvat pääasiassa samanmieliselle sisällölle. Tämä voi johtaa maailmankuvien eriytymiseen ja vaikeuttaa yhteisen todellisuuskäsityksen muodostamista.

Kansainväliset disinformaatiotrendit. Valeuutiset ja disinformaatio ovat globaaleja ilmiöitä, jotka vaikuttavat demokratioihin eri puolilla maailmaa.

Kansainväliset disinformaatiotrendit, kuten salaliittoteoriat, voivat rantautua myös Suomeen. Ne saattavat levitä nopeastikin eri intressiryhmissä ja erityisesti sosiaalisen median alustoilla. Suomessa merkittävä haaste on erityisesti disinformaatio, joka liittyy maahanmuuttokysymyksiin ja vihapuheeseen.

Globaalit kriisit myös Suomen informaatioympäristössä. Globaalit kriisit ja konfliktit heijastuvat myös Suomen digitaaliseen informaatioympäristöön. Venäjä ja Kiina ovat rakentaneet disinformaation tuottamiseen ja levittämiseen verkostomaisen ekosysteemin, joka koostuu useista erilaisista kanavista ja operaatioista.

Luottamus osana informaatioresilienssiä. Vieraan vallan informaatiovaikuttaminen ei ole toistaiseksi ollut Suomessa laajamittaisesti vaikuttavaa. Vastustuskykyä esimerkiksi Venäjän propagandaa vastaan selittävät korkea luottamus, vahva medialukutaito sekä osin suomen kielen suojaava vaikutus. Ulkoisia narratiiveja päätyy kansalliseen keskusteluun kuitenkin erityisesti vastamedian kautta. Yleisesti mediajärjestelmän monipuolisuus ja korkea luottamus suojaavat informaatiohäiriöiltä sekä vahvistavat informaatiointegriteettiä. Korkea luottamus voi kuitenkin myös altistaa vaikuttamisyrityksille ja sitä voidaan hyödyntää virheellisen tiedon levittämisessä.

Mediaympäristö murroksessa. Mediaympäristön hybridisyys, jossa perinteinen media, sosiaalinen media ja vastamedia limittyvät toisiinsa, on tekijä, joka nousee esille suomalaisessa tutkimuksessa. Informaation liikkuminen eri alustojen välillä tekee sen hallinnasta entistä haastavampaa ja hämärtää perinteisten mediakentässä esiintyvien jaottelujen välisiä eroja.

Nopeasti kehittyvä informaatiokenttä tarvitsee asiantuntijuutta. Kotimainen mediakenttä tarvitsee nykyisessä tilanteessa uusia asiantuntijoita: faktantarkistus ymmärretään nykyään omaksi alakseen, jota harjoittavat niin itsenäiset toimijat kuin toimitusten omat yksiköt usein julkisia väitteitä jälkeinpäin tarkastavana juttutyypinä. Journalistisissa medioissa tehdään ensisijaisesti virheitä ehkäisevää julkaistavan informaation verifiointia. Tekoälyn kehitys on tuonut faktantarkistukseen uusia mahdollisuuksia, mutta sen hyödyntämiseen on vielä suhtauduttu varovaisesti. Samalla resurssipula sekä sosiaalisen median, algoritmien ja bottien kiihdyttämä sisällöntuotanto asettavat merkittäviä haasteita faktantarkistukselle.

Muuttuva mediakenttä luo haasteita mediakasvatukselle. Yleisöjen kompetenssien päivitys ei ole helppoa teknologian ja mediakentän haasteiden muuttuessa jatkuvasti. Vaikka Suomi tunnetaan mediakasvatusperinteistään ja -ohjelmistaan, tutkimus todentaa yleisöjen kokevan epävarmuutta omista kyvyistään hallita informaatiotulvaa ja välttää sen haitallisia ilmiöitä.

Media- ja informaatiolukutaito erottuu ratkaisukeinona. Keskeisenä yhteiskunnan kattavana ratkaisuna korostuu media-, informaatio- ja tekoälylukutaidon vahvistaminen. Tähän tarvitaan kuitenkin uutta ja monialaista asiantuntemusta sekä koulutusta, joka kattaa kaikki ikäryhmät ja painottaa kriittistä ajattelua. Media- ja somekriittisyyden korostaminen voi myös lisätä epäluuloa niin tietoinstituutioihin kuin yhteiskuntaan yleensä. Verkkohäirintään puuttumiseksi on tarjottu kohdennettuja tukitoimia ja verkkokeskustelujen seuranta. Myös tilannetietoisuuden ylläpitäminen ja nopeampi reagointi virheelliseen tietoon ovat tekijöitä, jotka voivat vahvistaa informaatiointegriteettiä.

Ratkaisukeskeisyys suomalaisessa tutkimuksessa. Tutkimus informaatiohäiriöistä on lisääntynyt merkittävästi tarkastellulla ajanjaksolla. Samanaikaisesti aineistosta käy ilmi, että ymmärrys informaatiohäiriöiden eri ilmenemismuodoista on kasvanut. Myös informaatiokentän haasteiden kärjistymisen ja sosiaalisen median lisääntynyt merkitys ovat nähtävissä. Suomalaisessa tutkimuksessa korostuu ratkaisukeskeinen lähestymistapa, jossa ratkaisuja on etsitty laaja-alaisesti.

8. Johtopäätöksiä: kehityskulkuja ja tuoreita tutkimussuuntauksia

Kansainvälinen katsaus ja Suomi

Tutkimuskatsaus osoittaa, että Suomessa on vahva, muttei haavoittumaton kansallinen mediaympäristö. Ei liene myöskään yllättävää, että verrattuna globaalin tutkimuksen (Mansell ym. 2025) ja sen perustana olleen kansalaisjärjestön koordinoiman laajemman raportin (OID 2025) tuloksiin, Suomen informaatioeheys – arvioituna rakenteiden, journalismin, alustoitumisen ja dataistumisen, tekoälyn vaikutusten, viestintäpolitiikan sekä informaatiohäiriöiden ja niihin tarjottujen ratkaisujen avulla – näyttäytyy vankkana. Silti globaalin tutkimuksen yleisistä havainnoista voi löytää kosketuspintaa myös Suomen tilanteeseen:

- Globaali tutkimus osoittaa, miten kaikkialla suurten **teknologiayhtiöiden liiketoimintamallit** luovat riippuvuuksia sekä yksityisille että julkisille organisaatioille ja yksilöille. Samat liiketoimintamallit mahdollistavat myös sosiaalisen median dis- ja misinformaatiokampanjoiden menestyksen. Tämä on selkeästi nähtävissä myös Suomessa.
- Samoin on globaali ilmiö, että niin vieraan vallan **vaikuttamisyritykset** kuin maiden sisäinen poliittinen **polarisaatio** ja ristiriidat tuottavat alustoille vääristävää ja valheellista viestintää. Tätä on dokumentoitu runsaasti myös suomalaisessa tutkimuksessa.
- Globaalisti on havaittavissa myös se, että **luottamus ja epäluottamus** journalismiin ovat monitahoisia ilmiöitä – ja tämä on myös monen kotimaisen tutkimuksen tulos.
- Samoin tiettyjen ryhmien **syрjäytyminen** ja epätasa-arvoinen osallisuus informaatioympäristöissä ovat sekä kansainväliset että kansalliset ja paikalliset ongelmat. Tämän voi tulkita näkyvän Suomessa esimerkiksi tiettyjen ryhmien digitaitojen puutteena. Lisäksi paikallisen uutisoinnin vähentyminen voi vähentää pääsyä informaation äärelle.
- **Media- ja informaatiolukutaito** (MIL) sekä tekoälylukutaitokoulutus ovat ratkaisevan tärkeitä, mutta ne eivät yksin riitä vastaukseksi dis- ja misinformaatio-ongelmiin. Lisäksi sekä suuren yleisön että päättäjien ymmärrys informaatiohäiriöistä, uhkista ja vaikutuksista vaihtelee. Tästä on viitteitä myös kotimaisessa tutkimuksessa.
- Globaali tutkimus korostaa **ihmisoikeuksien** merkitystä arvioitaessa informaatioeheyttä, mutta myös normatiivisten periaatteiden **kansallista ja paikallista** jalkauttamista kontekstilähtöisesti. Tämä on haaste myös Suomelle, ei ainoastaan esimerkiksi EU-sääntelyn osalta, vaan myös eri yhteisöjen tietotarpeiden ymmärtämiseksi.

Tutkimus tukemassa informaatioeheyttä

YK:n (2024) näkemys informaatioeheyden osatekijöistä – yhteiskunnallinen luottamus, yleisöjen voimauttaminen, teknologiayritysten vastuullisuus, journalismin ja kansallisen median vapaus ja itsenäisyys, sekä tutkittu tieto päätöksenteon tukena – antaa suuntaa niille sektoreille ja toimille, joita tulisi ottaa huomioon yhteiskunnallisen turvallisuuden takaamiseksi. Myös Pohjoismaisen teknologiaa ja demokratiaa tarkastelleen ajatuspajan suositukset (Norden 2023) tarjoavat konkreettisia tavoitteita ja toimintamalleja esimerkiksi tekoälyn haittavaikutusten arvioinnin, digitaalisen osallistamisen, lukutaidon ja faktantarkistajien toimien sekä julkisen palvelun median tukemiseksi.

Näissä raporteissa, samoin kuin globaalin tutkimuksen (Mansell ym. 2025) taustalla olleen raportin (OID 2025) tavoitteissa, toistuu tutkimuksen strateginen merkitys demokratian tukemisessa. Globaali tutkimus nostaa esiin pääsyn tutkimusaineistojen äärelle, joka on ongelmallista, mutta erityisen tärkeää alustojen osalta.

Sitran tuore työpaperi ”Huomisen luottamus Suomessa” (Vahti ym. 2026) nostaa esiin kotimaisia haasteita, jotka heikentävät informaatioeheyttä. Ensinnäkin on tunnistettavissa laaja-alaisen mediapolitiikan puute ja tarve poikkihallinnolliseen ohjaukseen. Toiseksi informaatioeheyttä haastavat sekä Suomen sisäinen polarisaatio ja vastakkainasettelua korostava viestintä että vieraan vallan vaikuttamisyritykset. Kolmanneksi, vaikka Suomi tunnetaan medialukutaitotoimistaan, uudenlaista informaatiolukutaitoa ja -kognitiivista resilienssiä vahvistavat toimet ovat suhteellisen hajanaisia. Kuten tässä raportissa on lyhyesti kuvattu, kotimainen tutkimus tarjoaa näihin haasteisiin taustatietoa ja osin myös toimintaehdotuksia. Lisäksi raportin aineistoista nousee esiin teemoja, jotka korostunevat informaatioeheyden arvioinnissa jatkossakin:

Oikeuksien arviointi. Informaatioympäristön eheyden arvioimiseksi on tutkimuksessa viime vuosina alettu nostaa esiin näkemyksiä yksilöjen tiedollisista (episteemisistä) oikeuksista, jotka osaltaan perustuvat ja takaavat informaation ja yhteiskunnan toimivuuden. Kansalaisten oikeuksien näkökulmasta informaatioeheys kuvaa sellaista informaatioympäristöä, jossa yksilöillä on pääsy luotettavan tiedon ja teknologian äärelle; heille tarjotaan monenlaisia sisältöjä ja näkemyksiä; heidän turvallisuuttaan ja yksityisyyttään (mm. henkilötietojaan) suojellaan; ja heille taataan kyvyt ja mahdollisuus osallistua viestintään ja sitä kautta

yhteiskuntaan. Tiedolliset oikeudet voikin nähdä eräänlaisena tiekarttana kansallisen informaatioympäristön kestävyuden arvioinnissa.

Tekoäly ja oikeudet. On keskeistä tarkastella jatkossa algoritmien ja tekoälyn vaikutusta tiedolliseen tasa-arvoon: miten tekoäly muokkaa julkisuutta, miten eriarvoistaa eri ryhmiä yhteiskunnassa?

Suvereniteetti ja kansalliset toimet. Viestintäpolitiikan näkökulmasta oikeuksiin liittyy pohdinta ja tutkimus digitaalisesta suvereniteetistä oikeuksien ja turvallisuuden takaamisessa. Miten Yhdysvaltojen ja toisaalta EU:n politiikka heijastuu Suomeen? Miten EU-politiikkaa ja sääntelyä jalkautetaan Suomeen? Tähän liittyvät myös mahdolliset ristiriidat innovaatiopyrkimysten ja kansalaisten oikeuksien välillä, joita tulee tutkia tarkemmin.

Luottamuksen monimuotoisuus. Luottamustutkimusta tulee edistää uusilla avauksilla, mm. jatkamalla tutkimusta siitä, mistä luottamus ja epäluottamus syntyvät ja mitä luottamus merkitsee eri ryhmille. Varsinkin monikielisyys ja saatavuus ovat tärkeitä tutkimuskohteita: tunnetaanko eri ryhmien tarpeet? Mikä on tiedon omistajuus eri ryhmissä?

Tekoälyn vaikutukset informaation saatavuuteen ja luottamukseen. On tärkeää kartoittaa ja jatkuvasti päivittää erilaisten tekoälysovellusten vaikutusta informaation laatuun, esim. käännöksiin ja toisaalta vihapuheen ja valheellisen sisällön tuotantoon. Keskeistä on tuottaa tutkimusta, joka tarjoaa tilannekuvien lisäksi tutkimusta ja muuta pohdintaa ratkaisukeinoista.

Uudet lukutaitohaasteet. Tekoäly ja muu teknologinen kehitys, mutta myös yhteiskunnalliset kehityskulut ja geopoliittiset kriisit vaativat yhä syvempää ymmärrystä siitä, millaisia media-, informaatio- ja tekoälylukutaitoja tarvitaan. Tärkeää on erilaisten yhteisöjen tarpeiden ymmärtäminen.

Pääsy dataan. Kuten YK:n (2024) näkemys informaatioeheydestä korostaa, tarvitaan jatkuvaa tutkimusta ja sen mahdollistamiseksi pääsyä erilaisten aineistojen äärelle. Tulevaisuudessa tutkimusyhteisön on tärkeää seurata esimerkiksi Digipalvelusäännössä taattua pääsyä erittäin suurten verkkoalustojen (VLOP) ja hakukoneiden (VLOSE) dataan.

Lähteet

EU (2025). Communication on the European Democracy Shield. https://commission.europa.eu/document/2539eb53-9485-4199-bfdc-97166893ff45_en

Horowitz, M., Nieminen, H., Lehtisaari, K. & D'Arma, A. (2024 toim.). Epistemic Rights in the Era of Digital Disruption. Palgrave MacMillan.
<https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-45976-4>

Mansell, R. ym. (2025). Information Ecosystems and Troubled Democracy: The State of Knowledge on News Media, AI, and Data Governance. Nordicom.
<https://www.nordicom.gu.se/en/publications/information-ecosystems-and-troubled-democracy>

Norden (2023). A Nordic approach to democratic debate in the age of Big Tech Recommendations from the Nordic Think Tank for Tech and Democracy.
<https://pub.norden.org/nord2023-004/index.html>

OECD (2024). Recommendation of the Council on Information Integrity.
<https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0505>

OID (2025). Information Ecosystems and Troubled Democracy: A Global Synthesis of the State of Knowledge on News Media, AI and Data Governance.
<https://observatory.informationdemocracy.org/report/information-ecosystem-and-troubled-democracy/>

Sirkkunen, E., Neuvonen, R. ym. (2024). Media alustojen ajassa. Gaudeamus.
<https://www.gaudeamus.fi/teos/media-alustojen-ajassa/>

Sitra (2025). Luottamus ja yhteiskunnallinen turvallisuus.
<https://www.sitra.fi/projektit/yhteiskunnallinen-turvallisuus-ja-luottamus/>

Vahti, J. (2026 toim.). Huomisen luottamus Suomessa. Kuinka rakentaa yhteiskunnallista turvallisuutta rauhattomuuden ajassa? Sitra työpaperi huhtikuu 2026.
<https://www.sitra.fi/julkaisut/huomisen-luottamus-suomessa/>

YK (2024). Information Integrity. <https://www.un.org/en/information-integrity>

Liite

[Linkki](#) raportissa käytettyyn aineistoon. Aineiston pohjalta julkaistaan syksyllä 2026 *FAKTA-lähde* -niminen päivittyvä tietokanta (<https://faktalähde.fi>), joka mahdollistaa suomalaista informaatioympäristöä käsittelevän ajankohtaisen tutkimustiedon tarkastelemisen.

Aineistoa on kerätty vuosilta 2015–2025 teemoista:

- Informaatioympäristö ja demokratia
- Journalismi ja medialuottamus
- Teknologiajättien ja datan vaikutus mediaan
- Tekoälyn vaikutukset mediaan
- Viestinnän sääntely
- Informaatiohäiriöt ja ratkaisukeinot

Aineisto käsittää vain akateemiset tekstit:

- Kirjat
- Kirjaluvut
- Artikkelit
- Raportit
- Muut tekstit kuten esim. lektiot tai tutkimusperustaiset kommentit

Aineistoa on kerätty seuraavista lähteistä:

- EBSCO-viestinnätutkimuksen kansainvälinen tietokanta
- Media & Viestintä
- Lähikuva
- Informaatiotutkimus
- Antropologi
- Nordic Journal of Media Studies
- Nordicom Review
- Nordicom-kirjat
- Poliitikasta

- Ilmiö
- Etiikka.fi
- Tutkimukseen perustuvia ministeriöiden ja muiden vastaavien tahojen raportteja

Aineistoa ovat keränneet ja ristiin luokitelleet kaikki raportin kirjoittajat.